

UN DOCUMENT INEDIT PRIVIND ACTIVITATEA FARMACEUTICĂ LA BOTOȘANI ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-LEA*

GHEORGHE MEDIAN**
MARICICA CAZACU***
CRISTINA DOHOTARIU****
ADRIANA ENĂȘESCU*****

Orașul Botoșani are o veche tradiție în domeniul farmaciei, începuturile acesteia datând încă de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Acordând atenție unui domeniu neglijat până atunci, cel al sănătății publice, domnitorii aflați pe tron în acea perioadă, au îngăduit locuitorilor din orașele mai importante ale țării să-și angajeze medici și farmaciști, care să le asigure asistența de specialitate. Printre localitățile beneficiare ale acestei libertăți s-a aflat și Botoșanii, ai cărui locuitori, care s-au plâns domnitorului Mihai Constantin Șuțu (1793 – 1795) că „...neavând medic... la mulți viața și se primejduiește”, primesc printr-un hrisov domnesc din 5 octombrie 1793, dreptul „să ție un doftor cu a lor plată... cum și spițerie”¹.

Pe baza hrisovului domnesc, târgoveții din Botoșani îl angajează ca spițer pe Johann Gorgias, sas din părțile Brașovului², care în același an deschide o spițerie în centrul orașului, probabil într-o casă închiriată. Câțiva ani mai târziu, spițeria, care între timp primește numele de „Spițeria Curții”, se va instala într-un imobil impozant, cu etaj, construit de Johann Gorgias în aceeași zonă, aproape de Biserica Uspenia.

În anul 1830 Johann Gorgias vinde spițeria ginerelui său Johann Binder³, care o va conduce sporindu-i renumele, până în anul 1855 când, la rându-i, o transmite, tot printr-un act de vindere-cumpărare, ginerelui său, Emerich Haynal⁴.

*Articol inedit

** Muzcograf la Muzeul Județean Botoșani

***Farmacist primar, Botoșani

****Farmacist specialist, Botoșani

***** Farmacist specialist, Botoșani

¹ Dr. Pompei, Gh. Samarian, *Medicina și farmacia în trecutul românesc*, vol. III, București, Ed. Bucovina IE, 1938, p. 410.

² Ionel Bejcnaru, *Dicționarul Botoșănenilor*, Editura Moldova, Iași, 1994, p. 118.

³ Ștefan Ciubotaru, *Monografia orașului Botoșani*, Botoșani, Editura Axa, 1997, p. 274.

⁴ Tibcriu Crudu, *Botoșanii în 1932*, Tipografia Saidman, Botoșani, 1932, p. 97.

Johann Binder, sas ca și socrul său, a fost unul dintre cei mai renumiți spițeri din Moldova, numele său, în dreptul căruia era scris „magistru”, aflându-se printre cele ale fondatorilor Societății medicilor și naturaliștilor din Iași⁵, înființată în anul 1830. În spițeria sa din Botoșani s-a desfășurat o activitate farmaceutică la cele mai înalte exigențe ale vremii, pe măsura înaltei sale calificări, fapt pus în evidență de un document extrem de valoros⁶ aflat în fondurile Direcției Județene a Arhivelor Naționale Mehedinți din Turnu Severin, pe care îl prezentăm în rândurile următoare.

Documentul este o copie a Condiciei de rețete magistrale a „Spițeriei Curții” făcută de unul dintre colaboratorii lui Johann Binder. Pe o copertă, copistul a menționat că transcrierea a fost făcută „la anul 1836 în Farmacia lui Johann Binder din Botoșani”, iar pe cealaltă s-a iscălit: Georgius Ballomiri. Nu putem ști dacă Georgius Ballomiri a executat copia la cererea patronului spițeriei sau pentru a o folosi în cazul în care ar fi devenit el însuși patron de spițerie și nici prin ce împrejurări documentul a ajuns la Turnu Severin, dar aceste amănunte sunt de importanță secundară față de conținutul condicii.

Condica de rețete magistrale cuprinde un număr de 147 rețete preparate în „Spițeria Curții”, cu indicarea ingredientelor și a cantităților necesare obținerii diverselor medicamente. În cele 76 de pagini ale sale sunt amintite o multitudine de produse vegetale utilizate în mod științific în prepararea medicamentelor și un mare număr de forme farmaceutice. Din produsele vegetale utilizate, unele din flora autohtonă, altele aduse din import, între care șofranul, *zinziberul*, rozmarinul, izma, iedera, frunzele de aloe, tutunul, nalba, macul, gețiana, levănțica etc., se obținea o varietate de extracte uscate și moi, dar și soluții extractive precum uleiuri volatile sau ape aromatate.

Din lectura condicii se constată că alături de extractele vegetale se foloseau în prepararea medicamentelor și extracte animale (untura de porc), precum și o serie de substanțe chimice ca sulful și acidul tartric. Ca vehicul erau utilizate apa, oțetul, alcoolul, uleiul de măsline și siropul de zahăr, iar ca bază de unguent grăsimea de porc. Impresionează numărul mare de forme farmaceutice obținute în laboratorul spițeriei: soluții, unguente, pulberi, supozitoare etc., indicate în tratamentul celor mai diverse afecțiuni, inclusiv a celor dermatologice.

De asemenea, surprinde faptul că, alături de medicamente, erau preparate numeroase produse cosmetice: paste de dinți, prafuri pentru curățatul dinților, ape de colonie, pudre și loțiuni cosmetice, creme, uleiuri și loțiuni de păr etc., din rândul cărora amintim: Aqua Cinamonius, Aqua Spirituosa, Aqua Ceroser Niger, Emplastru Arond, Emplastru Contra Abord și Pulvir Purgatus. Demn de menționat este de asemenea faptul că alături de produsele mai sus amintite se preparau și diferite sortimente de lichioruri și ciocolată.

Condica de rețete magistrale a spițeriei lui Johann Binder este singurul document de acest fel rămas de la farmaciile botoșănene din secolul al XIX-lea și unul dintre puținele de acest fel din țară. Documentul, pe cât de rar pe atât de valoros, ne

⁵ Societatea Medico-Naturalistă și Muzeul Istórico-Natural din Iași, 1830 – 1919 – *Documente, scrisori și amintiri culese și comentate de N.A. Bogdan*, Iași, Tipografia Națională, 1919, p. 17.

⁶ D.J.A.N. Mehedinți, Document nr. 65.

permite să apreciem nivelul la care se află practica farmaceutică la Botoșani în cel de al patrulea deceniu al secolului al XIX-lea și constituie un prețios izvor de informații pentru istoria farmaciei românești.

**Un document inedit sur l'activité pharmaceutique à Botosani,
dans la première partie du XIX-e siècle**
(Résumé)

Un registre de prescriptions magistrales qui date de 1836 constitue le sujet de cet essai. Ce document, inconnu jusqu'à présent, est gardé dans les fonds de la Direction Départementale de Mehedinti des Archives Nationales de Drobeta-Turnu Severin; et il provient de la "Spișeria Curții" de Botoșani.

"Spișeria Curții" est la plus ancienne pharmacie de Botoșani et a été fondée en 1793 par le pharmacien d'origine allemande de Transylvanie, Johann Giorgias. Le document que nous présentons date de la période pendant laquelle la direction de la pharmacie appartenait à Johan Binder "magister pharmaciste" un des plus connus pharmaciens de Moldavie.

Les 76 pages de ce registre de prescriptions magistrales présentent une multitude de produits végétaux et animaux utilisés scientifiquement à la préparation des médicaments et un grand nombre de formes pharmaceutiques obtenues dans la pharmacie: des solutions, des crèmes, des breuvages et aussi de nombreux produits cosmétiques: pâte dentifrice, eau de cologne, lotions cosmétiques, etc.

L'étude du document met en évidence le caractère scientifique dans lequel on obtenait les médicaments dans la pharmacie de Johan Binder qui est remarquable pour cette période et qui représente une preuve en plus que, dans la Moldavie il y avait une activité pharmaceutique de haute tenue dès ses débuts, à l'honneur de ceux qui la pratiquaient.

Tinct. Lavand. la Stup.
 Rp. Pul. Stenonae de a Lycopozij
 - Pul. Lavand. 3ij
 - Galappa 3ij
 Alcohol. vini 3ijij. Siga in
 balnea-mariae per 24. hore
 Srup. fol. fene paralt
 Srup. ment. noo.
 Rp. fol. Lavand. 3ij
 infus. g. aqu. dist.
 per 24. hore. et ad expre-
 sionem.
 Sacchar. alb. 3ijij.
 S. exp. ad chymum
 S. pulv. de cinom.
 S. sacca. sive h. e. fig. sal.
 cum tinct. Lavand.
 S. gillat. clorua usui.
Tinct. Cuii Buc.
 Rp. Cuii 3ij
 S. ign. cinam. von Hel.
 S. ign. in vas. optin. S. us.
 ad perfic. et ad filt. fene

Foto 1

Tinct. Robor. Witte
 Rp. Card. China 3ij
 S. No. gaudian.
 Card. marant. 2ij
 S. perit. univ. 2ij
 S. ign. in bal. aere. per
 S. us. 24. h. ill.
Tinct. Chamae. Cloha
 Rp. Card. Nitellij
 - Card. marant. 2ij
 - Chamom. vul. 2ij
 - Gentian. 2ij
 - Card. m. 2ij
 - Al. S. 2ij
 - Vini. S. 2ij
 S. ign. in bal. aere. per
 S. us. 24. h. ill.
 Rp. Card. Nitellij
 - Card. marant. 2ij
 - Card. m. 2ij
 - Vini. S. 2ij
 S. ign. in bal. aere. per
 S. us. 24. h. ill.

Foto 2

Pulv. Scapularii. eor.
 Rp. Pulv. Scapularii. eor.
 S. Pulv. caneror. ad 3ij
 - Sacca. flav. 3ij
 - Cinamon. 3ij
 - Carb. S. 3ij
 S. in vas. optin. per
 S. us. 24. h. ill.
 S. ign. in vas. optin. per
 S. us. 24. h. ill.
 S. ign. in vas. optin. per
 S. us. 24. h. ill.
 S. ign. in vas. optin. per
 S. us. 24. h. ill.
 S. ign. in vas. optin. per
 S. us. 24. h. ill.
 S. ign. in vas. optin. per
 S. us. 24. h. ill.
 S. ign. in vas. optin. per
 S. us. 24. h. ill.

Foto 3

Tinct. Scapularii. eor.
 Rp. Pulv. Scapularii. eor.
 S. Pulv. caneror. ad 3ij
 - Sacca. flav. 3ij
 - Cinamon. 3ij
 - Carb. S. 3ij
 S. in vas. optin. per
 S. us. 24. h. ill.
 S. ign. in vas. optin. per
 S. us. 24. h. ill.
 S. ign. in vas. optin. per
 S. us. 24. h. ill.
 S. ign. in vas. optin. per
 S. us. 24. h. ill.
 S. ign. in vas. optin. per
 S. us. 24. h. ill.
 S. ign. in vas. optin. per
 S. us. 24. h. ill.

Foto 4

Foto 1, 2, 3 și 4: Rețete medicale din
 „Condica de rețete magistrale a Spîșteriei Curtii”

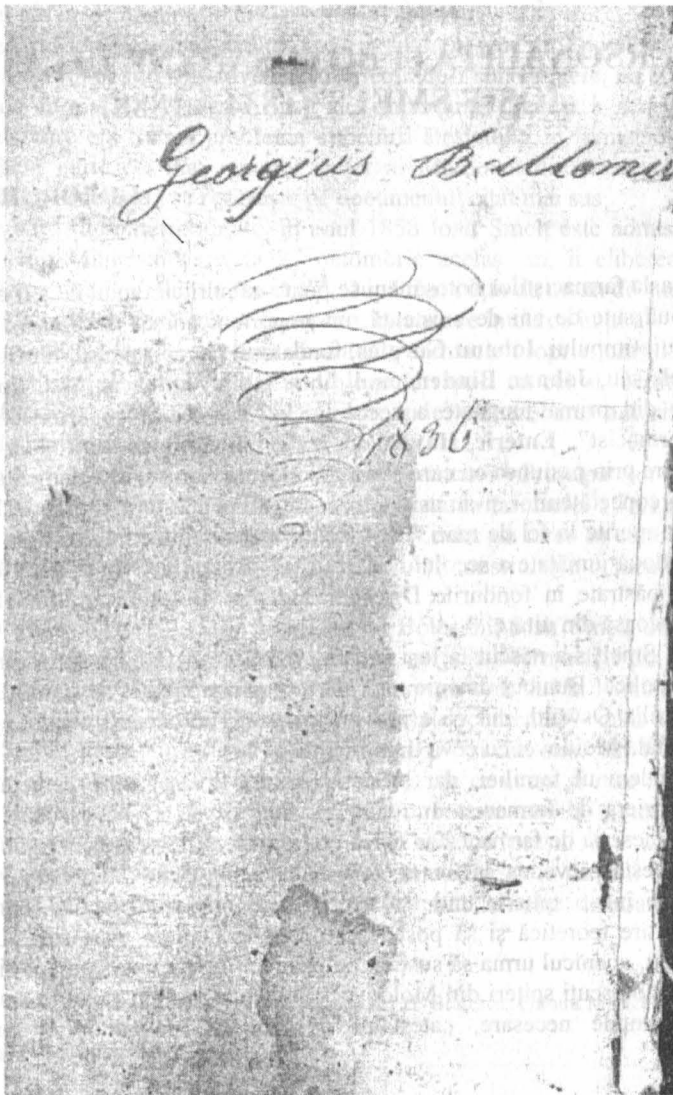

Foto 5. Copia copertii a „Condiiei de rețete magistrale a Spiteiiei Curii”

Foto 5: Copia copertii a „Condiiei de rețete magistrale
a Spiteiiei Curii”